

دانستی‌های قافیه

نویسندگان:

ایرج شهرامی پور

مرضیه بهروزی

انتشارات ارسطو

(چاپ و نشر ایران)

۱۴۰۲

سرشناسه: شهرامی پور، ایرج، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور: دانستنی های قافیه / نویسندگان ایرج شهرامی پور، مرضیه بهروزی.
مشخصات نشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری: ۱۰۷ ص.؛ ۵/۱۴×۲۱ س.م.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۰۸۷-۶
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: قافیه -- راهنمای آموزشی
Rhyme -- Study and teaching
قافیه -- آزمون‌ها و تمرین‌ها
Rhyme -- Examinations, questions, etc
شناسه افزوده: بهروزی، مرضیه، ۱۳۶۴-
رده بندی کنگره: PIR۳۵۵۸
رده بندی دیویی: ۸۴۱/۴۱
شماره کتابشناسی ملی: ۹۲۱۸۷۰۲
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: دانستنی های قافیه
نویسندگان: ایرج شهرامی پور - مرضیه بهروزی
ناشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲
چاپ: مدیران
قیمت: ۹۵۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۰۸۷-۶
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

فهرست مطالب

۹	قافیه.....
۱۷	قواعد قافیه.....
۲۳	حروف الحاقی قافیه.....
۳۹	قافیه درونی / میانی.....
۴۷	نکات مهم قافیه.....
۵۱	روش به دست آوردن حروف قافیه.....
۶۱	ذوقافیتین.....
۶۷	ردّالقافیه.....
۷۳	قافیه در شعر نو.....
۷۷	تست‌های کنکور سراسری.....
۸۷	جواب تشریحی تست‌های کنکور سراسری.....
۱۰۷	فهرست منابع.....

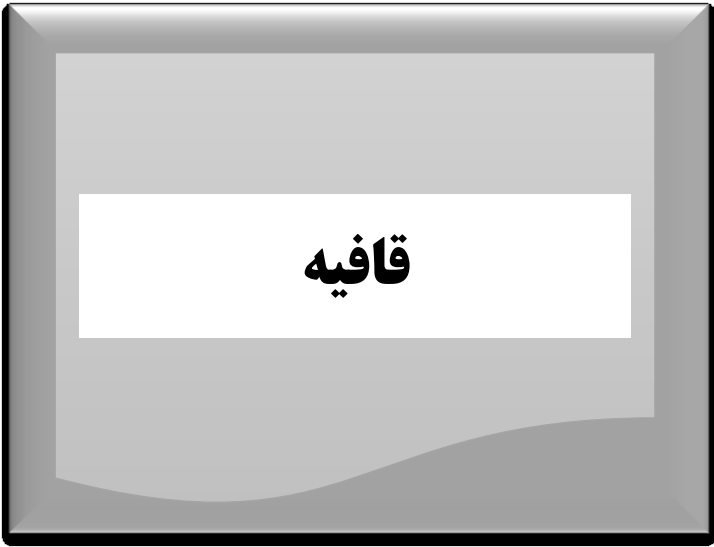
به نام خداوندانای راز

کتاب پیش رو حاوی نکاتی در مورد قافیه است. شناسایی قافیه و نکات مربوط به آن همیشه یکی از چالش‌های فراگیرانی است که به این علم علاقه دارند. مطالب کتاب به صورت ساده با مثال‌های متنوع نوشته شده است و قابل استفاده برای دانش آموزان، دانشجویان و علاقه‌مندان به قافیه است.

در پایان کتاب نیز تعدادی از تست‌های کنکور سراسری با ذکر پاسخ‌های تشریحی هر سوال ذکر شده است. امیدواریم که مورد قبول خوانندگان بزرگوار قرارگیرد.

ایرج شهرامی پور

خرداد ۱۴۰۲

قافیه

کلماتی هستند که در پایان مصراع‌ها قرار می‌گیرند و یک یا چند حرف آخرشان مشترک است.

ای نفس خرم باد صبا
از بر یار آمده ای مرحبا

در بیت بالا «صبا» و «مرحبا» قافیه هستند چون هم در آخر مصراع‌ها قرار دارند و هم حروف آخرشان یکسان است.

رفیق مهربان و یار همدم
همه کس دوست می‌دارند و من هم

در بیت بالا «همدم» و «هم» قافیه هستند چون هم در آخر مصراع‌ها قرار دارند و هم حروف آخرشان یکسان است.

تو را عشق همچون خودی ز آب و گل
رباید همی صبر و آرام دل

شی یاد دارم که چشمم نخفت
شنیدم که پروانه با شمع گفت

☑ نکته: قافیه ضرب‌آهنگ موسیقی و طنین پایانی سخن را بیشتر می‌کند.

ردیف: کلماتی هستند که بعد از قافیه در ابیات تکرار می‌شوند و کاملاً از نظر تلفظ و معنا مثل هم هستند.

ز اندازه بیرون تشنه‌ام، ساقی بیار آن آب را
اول مرا سیراب کن، وانگه بده اصحاب را

در بیت بالا واژه‌های «آب» و «اصحاب» قافیه هستند و کلمه «را» که بعد از قافیه تکرار شده است، ردیف نام دارد.

یکی را کرم بود و قوت نبود
کفافش به قدر مروّت نبود

شب عاشقان بی‌دل چه شبی دراز باشد
تو بیا کز اول شب در صبح باز باشد

من اگر نظر حرام است بسی گناه دارم
چه کنم نمی‌توانم که نظر نگاه دارم

☑ نکته: وجود قافیه برای شعر کاملاً ضروری و واجب است اما وجود ردیف در شعر ضروری و واجب نیست.

در شعر سنتی شعر بدون ردیف زیاد است اما شعر بدون قافیه وجود ندارد.

رفیق مهربان و یار همدم
 همه کس دوست می دارند و من هم

نظر با نیکوان رسمیت معهود
 نه این بدعت من آوردم به عالم

تو گر دعوی کنی پرهیزگاری
مصدق دارمت والله اعلم

وگر گویی که میل خاطر من نیست
 من این دعوی نمی دارم مسلم

حدیث عشق اگر گویی گناه است
 گناه اوّل ز حوا بود و آدم...

غنیمت دان اگر دانی که هر روز
 ز عمر مانده روزی می شود کم

منه دل بر سرای عمر سعدی
 که بنیادش نه بنیادیست محکم

مردّف: شعری که ردیف دارد «مردّف» نامیده می‌شود.

دوش دور از رویت ای جان، جانم از غم تاب داشت
ابر چشمم بر رخ از سودای دل سیلاب داشت

در تفکّر عقل مسکین پایمال عشق شد
با پریشانی دل شوریده چشم خواب داشت

دیده ام می جست و گفتندش نبینی روی دوست
خود دُرافشان بود چشمم کاندرو سیماب داشت

نفس باد صبا مشک فشان خواهد شد
عالم پیر دگر باره جوان خواهد شد

☑ **تبصره:** گاهی کلماتی در آخر مصراع‌ها قرار می‌گیرند که از نظر تلفّظ (صامت و مصوت) کاملاً مثل هم هستند اما از نظر معنا متفاوتند. به این‌گونه کلمات هم، قافیه گفته می‌شود و از نظر ادبی جناس تام (همسان) نامیده می‌شوند.

خرامان بشد سوی آب روان
چنان‌چون شده باز جوید روان

دو واژه «روان» در پایان مصراع‌ها، از نظر تلفظ و واج‌های سازنده یکسان هستند اما از نظر معنایی متفاوت.

«روان» اول صفت آب و به معنای «جاری» است و «روان» دوم به معنای «روح و جان» است.

آتش است این بانگ نای و نیست باد
هر که این آتش ندارد نیست باد

«نیست باد» در مصراع اول یعنی «باد نیست» و در مصراع دوم به معنای «نابود باد» است.

برخیز و مخور غم جهان گذران
بنشین و دمی به شادمانی گذران

«گذران» در مصراع اول صفت جهان و به معنای «گذرنده» است و در مصراع دوم به معنای «بگذران» می‌باشد.

مشو تا توانی ز رحمت بری
که رحمت برنتد چو رحمت بری

قواعد قافیه

قواعد قافیه

قاعدهٔ ۱: بر اساس این قاعده، هر یک از مصوّت‌های بلند «ا» و «و» به تنهایی اساس قافیه قرار می‌گیرند:

اول دفتر به نام ایزد دانا
صانع پروردگار، حیّ توانا

در بیت بالا واژه‌های قافیه «دانا» و «توانا» هستند و مصوّت بلند «ا» آخرین حرف اصلی قافیه قرار گرفته‌است.

من از دست کمانداران ابرو
نمی‌یارم گذر کردن به هر سو

در بیت بالا واژه‌های قافیه «ابرو» و «سو» هستند و مصوّت بلند «و» آخرین حرف اصلی قافیه قرار گرفته‌است.

☑ تبصره: مصوّت بلند «ی» به ندرت حرف اصلی قافیه قرار می‌گیرد.

یکی مشکلی برد پیش علی
مگر مشککش را کند منجلی

نمونه‌های دیگری از قاعدهٔ ۱:

ای نفس خرم باد صبا
از بر یار آمده‌ای مرحبا

ای چشم تو دلفریب و جادو
در چشم تو خیره چشم آهو

قاعدهٔ ۲: طبق این قاعده هر مصوّت با یک یا دو صامت بعد از خودش می‌تواند قافیه قرار گیرد.

✓ مصوّت + صامت:

یکی برد با پادشاهی ستیز
به دشمن سپردش که خورش بریز

«ستیز» و «بریز» واژه‌های قافیه هستند.

حروف قافیه، مصوّت بلند «ی» و «ز» هستند.

نمونه‌های دیگر:

مرا در سپاهان یکی یار بود
که جنگ‌آور و شوخ و عیار بود

واژه‌های قافیه «یار» و «عیار» هستند.